

III. Posvetovanje Jugoslovanskega združenja za kazensko pravo in kriminologijo v Splitu

Bralcem naše revije je gotovo znano, da je bilo konec oktobra v Splitu tretje posvetovanje jugoslovanskega združenja za kazensko pravo in kriminologijo, posvečeno vlogi javnosti v boju proti kriminaliteti in preprečevanju kaznivih dejanj v javnem

cestnem prometu. Bralce seznanjamo z gradivom tega posvetovanja, tako da bomo podali glavne referate in koreferate ter razpravo v povzetkih. Prispevke slovenskih delegatov na tem posvetovanju prinašamo v celoti. (Pripomba uredništva.)

Povzetek referata dr. Milana Milutinovića o vlogi javnosti v boju proti kriminaliteti

Prvi dan posvetovanja je bil posvečen vlogi javnosti v boju proti kriminaliteti. Glavni referent je bil dr. Milan Milutinović, direktor inštituta za kriminološka in kriminalistična raziskovanja v Beogradu. Obsežni referat je dr. Milutinović razdelil na štiri poglavja. V prvem poglavju, ki ima naslov »Splošni razvoj pojmovanj na področju boja proti kriminaliteti«, je avtor poudaril, da so pojmovanja o boju proti kriminaliteti v zadnjih sto letih prešla pot od pasivne kazenske prevencije do poudarjanja preventivne vloge javnosti in javnega mnenja pri oblikovanju pojmov in stališč, pri razvijanju družbenih akcij in pri urejanju družbenih odnosov. Ideja o preprečevanju kriminalitete se je prejšnje čase izražala v obliki generalne prevencije v smislu splošnega zastraševanja. Zaradi tega se je kriminalna politika nekoč omejevala na razvijanje in izpopolnjevanje kazenske zakonodaje. Takšna kriminalna politika seveda ni mogla biti uspešna niti na področju specialne niti na področju generalne prevencije. To je razumljivo, saj ni bila usmerjena na preprečevanje posrednih in neposrednih izvorov ter pogojev, iz katerih raste kriminaliteta. Kriminaliteta je, pravi dr. Milutinović, družben pojav, pogojen predvsem z družbenimi razmerami, ki človeka oblikujejo in ga usmerjajo v kriminalno aktivnost. To pa pomeni, da kriminalna po-

litika ne more biti utemeljena samo v represiji, čeprav se tej ni mogoče povsem odreči, temveč se mora usmeriti v prvi vrsti v široko pojmovano družbeno prevencijo: Ta obsega najrazličnejše dejavnosti državnih in družbenih organov za odpravljanje neposrednih subjektivnih in objektivnih vzrokov kriminalitete ter drugih socialnopatoloških pojavov. Gre za ekonomske, socialne, vzgojne, kulturne, zdravstvene, mentalno-higienske in druge ukrepe, ki so posebej primerni za socialistično družbo, ki si je zastavila nalogo humanizirati človekovo družbeno okolje. S tem se ustvarjajo pogoji za pozitivni in vsestranski razvoj človeka, za njegovo kar najbolj popolno socializacijo, to pa krepi človekovo odpornost zoper kriminalno in drugačno negativno vedenje.

Trdimo lahko, da brez prodora družbenega faktorja na področje kriminalne politike ne bo mogoče doseči učinkovitega preprečevanja kriminalitete, zaključuje dr. Milutinović prvi del svojega referata.

V drugem delu z naslovom »Vloga javnosti v drugih deželah« podaja avtor pregled in oceno oblik, v katerih sodeluje javnost v boju proti kriminaliteti v zahodnih in v socialističnih deželah.

Kar zadeva zahodne dežele, meni avtor, da je relativna številnost oblik za sodelovanje javnosti posledica naraščanja kriminalitete in

spoznanja, da državni organi sami temu ne bodo kos. Pobudo za sodelovanje državljanov daje v teh deželah predvsem policija, in sicer zlasti glede odkrivanja in pregona delinkventov, glede izvajanja programa in ukrepov socialne prevencije in glede organizacije postpenalne pomoči.

Dr. Milutinović navaja med drugim posvetovalne policijske urade na Švedskem, ki naj bi pomagali državljanom v obrambi pred kriminaliteto, in mladinske klube, ki jih organizira policija v večjem številu dežel (ZDA, Anglija, Japonska, Izrael, Danska, Cejlon itd.). Poleg omenjenih oblik obstajajo tudi druge institucije, kot na primer sveti, odbori, združenja, varnostni sveti in podobno. Glede mladinske kriminalitete so posebno v ZDA organizirali množico organov in organizacij, ki naj koordinirajo delo raznih strokovnih služb, preprečujejo mladoletniško delinkvenco in podobno.

V zadnjih desetletjih so nastale tudi številne organizacije in odbori za postpenalno pomoč, ki so povečini zasebna dobrodelna društva. V nekaterih državah so prvotno zasebna društva postala pozneje na pol državna (to se pravi z državno subvencijo), ali pa so njihove dejavnosti postale sestavni del dejavnosti socialnih ali pravosodnih organov. Ob zaključku tega dela referata ugotavlja avtor, da so oblike sodelovanja javnosti pri preprečevanju kriminalitete v zahodnih deželah zelo številne in razvite, kljub temu pa kriminaliteta na sploh in posebej še mladinska kriminaliteta naraščata. Vzrok temu je po avtorjevem mnenju v naravi, stopnjah in oblikah sodelovanja javnosti. Vsi naporci namreč ne morejo imeti pravega učinka, kajti vzroci kriminalitete so globlji, tičijo v družbenih odnosih in v položaju človeka v zahodnih deželah. V razmerah, kakršne so v teh državah, se vloga javnosti omejuje nujno na samovarstvo ožjih, vladajočih slojev družbe. Pri tem seveda intervencija javnosti na tem področju izgubi svoj pravi smisel in učinkovitost.

Socialistične revolucije v nekaterih deželah so, pravi dr. Milutinović, ustvarile ugodne objektivne razmere, v katerih bi bilo mogoče postopoma odpravljati neposredne izvore kriminalitete in drugih socialnopatoloških pojavov. Toda te možnosti se niso mogle spremeniti v resničnost zaradi stalinistične deviacije v teh deželah. Po Stalinovi smrti in v dobi po letu 1958 pa so začeli, zlasti v Sovjetski zvezi, posvečati več pozornosti kriminološkim analizam in ukrepom za socialno prevencijo. Zlasti pomembno je, da so poudarili pomen intervencije družbenih sil na tem področju. Ta prizadevanja so dobila tudi organizirane

in institucionalizirane oblike, saj je bil leta 1959 sprejet celo zakon o povečanju vloge družbe v boju proti kršitvam sovjetske zakonitosti in pravil socialističnega sožitja. Posebej so poudarili vzgojno poslanstvo množičnih družbenih organizacij in delovnih kolektivov pri vzgoji mladine. To vzgojno delovanje naj bi se usmerilo v razvoj socialistične morale, v razvijanje delavnosti, v dvig splošne kulture itd.

Poleg tega pa so si v Sovjetski zvezi zamislili tudi nekaj posebnih oblik za sodelovanje družbe v boju proti kriminaliteti. To so tako imenovane prostovoljne narodne družine, posebna sodišča, kot na primer tovariška sodišča, komisije za varnost, komisije za boj proti mladoletniški delinkvenci, komisije za postpenalno pomoč itd. Podobne oblike najdemo tudi v nekaterih drugih socialističnih državah.

Ko poudarja relativno razvitost vseh teh dejavnosti, pa ima dr. Milutinović vtis, da so vse omenjene oblike boljčasne rešitve in so bolj posledica naraščanja kriminalitete in zlasti huliganstva, ne pa izraz sistematičnega programa družbene preventivne dejavnosti na tem področju, ki bi bila posledica raziskovanja in premišljene kriminalne politike.

V tretjem poglavju obdeluje avtor vlogo mednarodnih institucij in organizacij v boju proti kriminaliteti. Pri tem omenja predvsem dejavnost OZN oziroma njene komisije za socialna vprašanja, potem pa našteva še vse druge mednarodne organizacije, katerih dejavnost sega na to področje. Njihov poseben pomen je v tem, da obravnavajo bistvene znanstvene in kriminalnopolitične probleme, ki so skupni vsem državam, in s tem pospešujejo nova spoznanja in posredujejo nove oblike za preprečevanje kriminalitete in za resocializacijo delinkventov.

V zadnjem, četrtem poglavju obravnava dr. Milutinović naša stališča in našo prakso glede družbenega preprečevanja kriminalitete. Najprej poudarja, da je naš družbeni sistem več kot ugoden za uresničevanje teoretičnega spoznanja o nujnosti družbene intervencije pri preprečevanju kriminalitete. Vsa temeljna življenjska vprašanja postajajo vedno bolj skupna stvar vseh državljanov in tako seveda tudi preprečevanje kriminalitete ter njej podobnih pojavov.

Na prvem mestu omenja avtor tako imenovano antikriminalno javno mnenje kot določeno obliko vedenja ljudi, ki je usmerjeno v varovanje družbenih vrednot. Takšno javno mnenje pa seveda ne nastane samo po sebi, temveč le na podlagi temeljitega poznavanja

kriminalitete in temu poznavanju ustrezne akcije. Omenjena akcija se lahko izraža v organiziranih ali pa tudi v spontanah oblikah čustvenih ali podobnih reakcij ljudi. Glede na to, da je pogosto le od naključja odvisno, ali bo reakcija ljudi pozitivna ali negativna, predlaga dr. Milutinović za našo družbo predvsem organizirane in institucionalizirane oblike družbene reakcije proti kriminaliteti. Temu posveča tudi nadaljnja izvajanja.

Najprej poudarja pomen socialistične zavesti in morale kot pglavitnih varuhov družbenih vrednot. Pri razvijanju socialistične zavesti in morale imajo največji pomen družbeno politične in družbene organizacije, ki z vsemi svojimi raznovrstnimi dejavnostmi lahko odlično pomagajo. Sem sodijo tudi strokovna društva vseh tistih strokovnih delavcev, ki imajo izključno ali samo deloma opraviti s kriminaliteto. Dr. Milutinović potem posveča poseben odstavek vlogi organov družbenega upravljanja pri preprečevanju kriminalitete. Poudarja, da se boj proti antisocialističnim pojavom in tendencam vedno bolj prenaša na mehanizem socialistične demokracije, kot to naglašča tudi program Zveze komunistov.

V naši družbeni strukturi je torej najti dovolj organov in organizacij, ki bi lahko storile veliko koristnega pri preprečevanju kriminalitete. Vendar pa je njihovo delo pogosto nepovezano in neuskkljeno. Zaradi tega avtor posebej omenja svete za notranje zadeve v komunah, ki bi morali biti organi za koordinacijo vse preventive in druge antikriminalne dejavnosti.

Ko našteva še druge oblike in možnosti za preventivo kriminalitete v naših razmerah, omenja avtor poravalne svete, centre za socialno delo in razne koordinacijske komisije, ki so ponekod nastale v ta namen. Na koncu tega dela četrtega poglavja omenja tudi različne zavode, prehodne domove, posvetovalnice in končno še odbore za pomoč odpuščenim obsojencem.

Drugi del zadnjega poglavja posveča avtor vprašanjem, ki so v zvezi s tako imenovanimi sredstvi množičnih komunikacij, to se pravi časopisja, radia, televizije, filma in založništva. Pri tem ugotavlja, da se je pri nas že večkrat sprožilo vprašanje pravnega obveščanja javnosti o kriminalnih pojavih, ki ne bi smelo biti senzacionalistično, nestrokovno, površno itd. V tej zvezi avtor kritizira časopisje in način pisanja o kriminalnih pojavih, slab izbor filmov in publikacij, v katerih pogosto povečujejo umišljene junake, idealizirajo življenje brez dela in razširjajo še druge iluzije o življenju. To mora imeti negativne posledice za vedenje posa-

meznikov, zlasti pa mladih članov naše družbe, zaključuje dr. Milutinović.

V tretjem delu zadnjega poglavja obravnava avtor potrebo po znanstveni obdelavi kriminalne in socialnpatološke problematike. Pri tem poudarja, da je naša družba še polna različnih notranjih protislovij in da bi mogla imeti uspeh le taka preventivna aktivnost družbenih sil, ki bi izhajala iz znanstveno utemeljenih spoznanj.

V zaključku ugotavlja dr. Milutinović, da se je zlasti v zadnjih letih javnost in družba sploh dosti bolj začela zanimati za probleme kriminalitete. Razen tega obstajajo v naši družbi tudi številne institucionalizirane oblike za preventivo kriminalitete. Vendar pa ima avtor k temu nekaj kritičnih pripomb, ki so hkrati tudi predlogi za nadaljnje delo, in sicer:

1. Naša kriminalna politika se ni razvijala kot sistematičen proces in kot uresničevanje določenega programa za družbeno aktivnost na tem področju. Tudi to, kar je bilo storjeno, je imelo za osnovo bolj opažanja in druge površne pokazatelje, ne pa temeljito proučevanje izvorov in pogojev kriminalitete. To spoznanje narekuje za prihodnost dosti bolj premišljeno, znanstveno utemeljeno in organizirano dejavnost družbenih sil.

2. V okviru vse države in v posameznih komunah so zelo slabo razvite institucije in zavodi za preprečevanje kriminalitete in resocializacijo storilcev. Tako imamo premalo zavodov za vzgojo mladine, centri za socialno delo so nastali šele po nekaterih občinah, disciplinski centri še niso ustanovljeni itd. Zaradi tega bi bilo treba pospešeno ustanavljati najrazličnejše institucije in zavode za preventivo kriminalitete, alkoholizma, prostitucije in drugih socialnpatoloških pojavov.

3. V sistemu preventivnih ukrepov posvečajo premalo pozornosti organizaciji prostega časa, ta pa postaja vedno bolj neizbežen pogoj za vsestranski razvoj človekove osebnosti. V interesu družbe je torej, da kar najbolj razvija to dejavnost, da ustvarja objekte za zabavo, športne objekte in druge oblike, ki bodo zlasti mladini pozitivno izpolnjevale prosti čas.

4. Reagiranje javnega mnenja se ni v zadostni meri pokazalo kot pozitivna sila pri preprečevanju kriminalitete. Pogosto sta se kazali nezanimanje javnosti za te pojave in mentaliteta, po kateri je reagiranje na te pojave stvar pristojnih organov. V bodoče bo treba dosti globlje obveščati javnost o socialnpatoloških pojavih in oblikovati odnos javnega mnenja do njih s pomočjo časopisja, radia, televizije, filma in drugih sredstev.

5. Širši razvoj družbene preventivne dejavnosti zahteva tudi aktivnejšo vlogo znanosti. Vsi organi in institucije, ki so v to dejavnost vključeni, se morajo nasloniti na znanost in znanstvene analize. V tem smislu ustava že nalaga sodiščem, da morajo analizirati položaj na svojem območju in s svojimi

mi spoznanji seznanjati tudi vse druge organe in organizacije. Dr. Milutinović predlaga na koncu svojega referata, naj se ta dolžnost razširi na vse organe kazenskega pravosodja in na druge organe, ki se ukvarjajo s preprečevanjem kriminalitete ter drugih socialnopatoloških pojavov.

Vloga javnosti pri zatiranju kriminalitete

(Koreferat)

Prof. dr. Ljubo Bavcon

I.

Prevenција kot družbena dejavnost

Tov. Milutinović je za to posvetovanje pripravil sistematičen referat in v njem obdelal mnoga vprašanja v zvezi z vlogo javnosti pri preprečevanju kriminalitete. Zato sem se odločil, da bom v koreferatu načel samo nekaj problemov, ki nastajajo v zvezi s sodelovanjem družbenih sil in javnosti nasploh v boju proti kriminaliteti.

1. Družbena integracija posameznikov

Že Milutinovićev referat omenja poglavitne razloge, ki govore za to, da bi bilo v boju proti kriminaliteti potrebno vse večje in odločnejše sodelovanje družbenih sil. Vendar se mi zdi, da bi bilo treba še posebej poudariti tesno povezanost med objektivnimi, spontanimi in z zavestno dejavnostjo sproženimi družbenimi gibanji po eni strani ter gibanjem kriminalitete po drugi strani. Sodobna družbena gibanja imajo namreč za posledico vrsto pojavov, ki zelo hitro odpravljajo zadnje ostanke starih oblik družbenega življenja. Priče smo hitrega naraščanja velikih mest, velike fluktuacije prebivalstva v raznih oblikah emigracije in imigracije. Priče smo razkrajanja nekdanj trdno povezanih družin, slabljenja posameznikove razredne, stanovske ter poklicne pripadnosti in podobno. Dokler so ljudje živeli v ožjih rodbinskih, vaških, krajevnih in mestnih skupnostih, je vsakdo poznal vsakogar, družbeni položaj, ugled in vrednost posameznika pa so bili v takšni skupnosti natančno določeni. Notranja povezanost posameznikov s skupnostjo je delovala kot močno sredstvo za urejanje odnosov med ljudmi, hkrati pa je posamezniku nalagala dolžnosti, ki se jim ni mogel izogniti, ne da bi se pri tem osmešil, osramotil ali onemogočil in s tem izgubil svoj ugled ter družbeni položaj. Družbeni položaj je bil pogoj za posameznikove uspehe, medtem ko ima danes

uspeh, zlasti denarni uspeh, za posledico družbeni položaj.

V razvitih deželah Evrope in Severne Amerike se je takšna družbena struktura začela rušiti že v sredi in ob koncu prejšnjega stoletja, vzporedno s hitro industrializacijo in urbanizacijo. Današnje socialistične dežele so bile večinoma zaostale dežele in se je v njih začel ta proces šele po revoluciji, je pa zaradi relativne zakasnitve toliko hitrejši. Omenjeni procesi nujno sprožijo takšne pojave, kakršni so razkrajanje starih moralnih načel in etike, včasih celo tudi tistih vrednot, ki so postale že sestavni del splošne človeške moralne zakladnice. Razkrajajo se zelo hitro, ker jih nič več ne podpira trajnejša in trdnjša pripadnost posameznika nekemu okolju, neki skupini in normam, ki vladajo v njej. Nekatere posledice teh pojavov so nam znane kot atomizacija družbe, osamljenost in izoliranost posameznika, pa tudi njegov občutek nevezanosti na kakršne koli družbene norme. Vezi med omenjenimi družbenimi gibanji in gibanjem kriminalitete so nesporne.

Zanimiva je ugotovitev, da se v vseh deželah, ki jih je zajel zgoraj opisani proces, pojavljajo hkrati tudi poskusi ponovnega integriranja ljudi v najrazličnejših oblikah. Množica društev in grupiranje ljudi na različni razredni in stanovski ravni v zahodnih deželah ima po vsej priliki isto ozadje, da se namreč okrepi družbena povezanost ljudi, kakršno nahajamo tudi v povezanju v delovnih kolektivih, družbenih organizacijah, uličnih in stanovanjskih skupnostih, zadrukah in kolhozih v socialističnih deželah.

Danes je še posebej težko reči, ali so ravno to tiste oblike, ki so potrebne v socialistični družbi, da bi zamenjale prejšnje oblike, po katerih se je posameznik povezoval v družbo nasploh. Toda vsekakor je videti, da se v sodobni industrijski in urbanizirani družbi manjše družbene skupnosti, kot so stanovanjske skupnosti, družbene organizacije, delovni kolektivi in komune, kažejo kot uspešna oblika za zavestno podrejanje posa-